

закріплення на більш міцному ґрунті, у формальних університетських структурах»¹⁹. Узагальнення дослідницької діяльності академічних науковців відбилосся у серії публікацій²⁰ та колективній монографії «Інтелігенція в історії: освічена людина в уявленнях і соціальній дійсності»²¹.

І.В. Сибіряков цілком слушно зауважив, що кількість праць, присвячених історії російської інтелігенції, зростає з року в рік, натомість кількість продуктивних ідей катастрофічно зменшується, при цьому «дослідники не просто працюють у жорстких рамках традиційних методологічних схем, але й фактично ігнорують існування нових підходів»²².

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Рыженко В.Г. Роль исследовательских центров в складывании современного интеллигентоведения. К 10-летию Центра «XX век в судьбах интеллигенции России» // Известия Уральского государственного университета. – 2004. – № 29. – С. 174; 2. Логунов А.П. Отечественная историографическая культура: современное состояние и тенденции трансформации // Образы историографии: Сб. ст. / Под ред. А.П. Логунова. – М., 2000; 3. Там само. – С. 37, 52-53; 4. Нравственный императив интеллигенции: прошлое, настоящее, будущее: Тез. докл. междуна р. науч.-тео р. конф., Иваново, 23–25 сент. 1998 г. – Иваново, 1998; 5. Российская интеллигенция: XX век: Тез. докл. и сообщ. науч. конф. / Отв. ред. В. Г. Чуфаров. – Екатеринбург, 1994; 6. Соскин В. Л. Власть и интеллигенция в 20-е гг.: политика партнерства или дискриминации? // Российская интеллигенция: XX век. – С. 135. 7. Раскатова Е.М. «Власть и художественная интеллигенция» как исследовательская проблема в отечественной историографии 1990–2000-х гг. // Культура и интеллигенция России XX века как исследовательская проблема: итоги и перспективы изучения: Тез. докл. науч. конф., посв. 85-летию со дня рожд. проф. Л. М. Зак и 70-летию со дня рожд. проф. В.Г. Чуфарова, 30–31 мая 2003 г. – Екатеринбург, 2003. – С. 162–164; 8. Интеллигенция и проблемы формирования гражданского общества в России: Тез. докл. Всерос. конф., 14–15 апр. 2000 г. – Екатеринбург, 2000; Российская интеллигенция: критика исторического опыта: Тез. докл. Всерос. конф. с междунар. участием, посв. 80-летию сб. «Смена вех». Екатеринбург, 1-2 июня 2001 г. – Екатеринбург, 2001; 9. Мазур В.А., Главацкий М.Е. Образ жизни и судьба В.Е. Грум-Гржимайло: к постановке проблемы // Культура и интеллигенция России XX века как исследовательская проблема: итоги и перспективы изучения. – С.82-84; 10. Главацкий М. Е. История интеллигенции России как исследовательская проблема: Историографические этюды. – Екатеринбург, 2003. – 160 с.; 11. Рыженко В.Г. Вказ. праця. – С.175 12. Главацкий М.Е. Вказ. праця. – С. 10,18,27; 13. Там само. – С. 121; 14. Там само. – С. 116; 15. Там само. – С. 121-123; 16. Там само. – С. 122,125,127; 17. Фельдман М.А. К проблеме интеллигенции // Известия Уральского государственного университета. – 2004. – №33; Гуманитарные науки. – Вып. 8. – С. 117; 18. Культура и интеллигенция России: социальная динамика, образы, мир научных сообществ (XVIII–XX вв.): Материалы 3-й Всерос. науч. конф. Т. 1. Научные сообщества в социокультурном пространстве России; Т. 2. Интеллигенция России: динамика, образы, потенциал местных культурных гнезд. – Омск, 1998; Культура и интеллигенция России: Интеллектуальное пространство: Провинция и Центр. XX век: Материалы 4-й Всерос. науч. конф., 27-28 сент. 2000 г. Т. 1. Исследования интеллектуального пространства в XX веке: теория и практика; Т. 2. Мир ученого в XX веке: корпоративные ценности и интеллектуальная среда. – Омск, 2000; Культура и интеллигенция России между рубежами веков: Метаморфозы творчества. Интеллектуальные ландшафты (конец XIX в. – начало XXI в.): Материалы V Всерос. науч. конф. с междуна р. участием. Омск, 29 сент. – 3 окт. 2003 г. – Омск, 2003; 19. Репина Л.П. «Новая историческая наука» и социальная история. – М., 1998; 20. Соколов А.В. Интеллигенция и интеллигентоведение // Клио. – Санкт-Петербург. – 2002. – №3 – С.9-10; Олейник О.Ю. Изучение проблем интеллигенции в 90-е годы: справ.-библ. информ. // Интеллигенция и ми р. – 2001. – №1. – С.91-100; Интеллигенция и народ: мате р. кругл. стола // Философские науки. – 1990. – №7. – С.51-56; 21. Интеллигенция в истории: образованный человек в представлениях и социальной действительности. – М., ИВИ РАН, 2001. – 312 с.; 22. Сибіряков І.В. Интеллигентоведение на рубеже XXI в.: неизбежный кризис и пути его преодоления // Интеллигент и интеллигентоведение на рубеже XXI века: итоги пройденного пути и перспективы: Тез. докл. X междунар. науч.-тео р. конф. – Иваново, 1999. – С.112–113.

В.П. Футала

МОЛОДІЖНИЙ РУХ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ 1920–1930-Х РР. У СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ

За умов розбудови громадянського суспільства в незалежній Українській державі великого значення набуває ретроспективне відтворення об'єктивної картини суспільно-політичних процесів у країні, зокрема на її західних землях у міжвоєнний період XX ст. Вагомим чинником національного життя українства тоді були молодіжні організації. На жаль, кільком поколінням наших співвітчизників майже нічого не було відомо про їхнє існування (окрім, звісно, Комуністичної спілки молоді Західної України). На товариствах національного спрямування довгий час висіло тавро «буржуазно-націоналістичні організації», а систему виховання у них радянські дослідники

тракували як «буржуазну педагогічну систему», а іноді ще й з додатками на кшталт «провійськова», «шовіністична» й навіть «фашистська». За умов панування в УРСР комуністичної ідеології вивчення проблеми було можливе лише за кордоном. Щоправда, написані у 1960–1970-х рр. праці Ю. Старосольського, С. Левицького, Д. Ребет та ін. мали переважно історико-мемуарний характер. І це не дивно, бо науковці не мали можливості використати у дослідницькій роботі писемних джерел, які були зосереджені в архівосховищах і бібліотеках радянської України та Польської Народної Республіки.

Після 1991 р. молодіжний рух Західної України міжвоєнного двадцятиліття став одним із пріоритетних напрямів вітчизняної історичної науки. Цьому сприяють зміни в історіографічній ситуації та зростання суспільно-політичного інтересу до цієї проблеми. Пошукова робота істориків наукових центрів західного регіону України увінчалася значним успіхом: написано низку монографій і статей, захищено докторські (Б.Савчук, Б.Трофим'як) та кандидатські (І. Андрухів, р. Пальчинський, І. Шумський, В. Окаринський) дисертації.

Опублікована за останні десять років історична література надає можливість виявити тенденції розвитку теми, підбити підсумок її вивчення та визначити ті питання, які потребують детального аналізу. Саме у цьому й полягає мета цієї статті. Необхідність такої роботи зумовлюється й тим, що на сьогоднішній день майже відсутні спеціальні аналітичні розвідки. Загального характеру публікація І.Шумського¹ лише частково заповнює прогалину.

Одним із перших почав вивчати громадське життя західних українців І. Андрухів. У невеликій за обсягом книзі² він зробив спробу показати всю історію українських молодіжних товариств «Сокіл», «Січ», «Пласт» і «Луг», тобто від часу їх виникнення наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. і до заборони у 1939 р. Важливим є те, що автор використав значну кількість історичних джерел, виявлених в архівосховищах переважно Львова та Івано-Франківська. Читач знайде у праці немало вибіркового статистичних даних, зокрема, про кількість сокільських і лугових товариств, число їх членів тощо. Дослідник правильно визначив мету діяльності молодіжних організацій. На його погляд, всі вони націлювали свою роботу на виховання свідомого патріота-українця, сприяли захисту і розвитку української мови, культури, історії. Не залишилися поза увагою автора й особливості цього суспільного феномену: на відміну від інших молодіжних товариств, «Луг» намагався бути позапартійною організацією, чисто культурницького характеру³.

Розвідка І. Андрухіва лише окреслила контури багатогранної проблеми і вказала орієнтири для подальших наукових пошуків. Невдовзі з'явилися ґрунтовніші дослідження. 1997 р. Міністерство освіти України видало навчальний посібник Б. Трофим'яка «Фізичне виховання і спортивний рух у Західній Україні (з початку 30-х рр. . ХІХ ст. до 1939 р.)» для студентів вищих навчальних закладів і вчителів історії. Наукова праця охоплює всі структурні ланки спортивних організацій західного регіону України. Автору вдалося розкрити, на тлі генези фізичної культури і спорту в умовах польського окупаційного режиму, місце і роль товариств «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг», «Каменярі», «Орли», спортивних клубів не лише як чинника тілесного виховання, але й вагомому соціально-політичного явища в процесі націотворення. Як наголошує дослідник, суттю діяльності руханково-спортивних товариств та клубів було не виховання амбітних індивідуалістів, рекордсменів-прагматиків, інтернаціоналістів, а загартованих душею й тілом національно свідомих борців, готових віддати життя за визволення свого народу, щоб збудувати Українську самостійну соборну державу. Викликають зацікавлення й ті розділи книги, де показано процес формування Українського лугового війська Романа Дашкевича, роль Української греко-католицької церкви в духовному та тілесному вдосконаленні галицької молоді.

Б. Трофим'як не зупинився на досягнутому. 2001 р. побачила світ модифікована праця⁴, яка є результатом його докторської дисертації. Тут дослідник на основі великого масиву опублікованих і архівних джерел переконливіше доводить, що масові молодіжні товариства та спортивні організації були вагомим чинником суспільно-політичного життя українців у ІІ Речі Посполитій. У монографії виділено основні етапи створення спільно з УГКЦ національно-християнської ідеології товариств, спортивного руху у міжвоєнний період ХХ ст. Автор цілком слушно розглядає спортивні організації як кадрову військову школу національно-визвольних змагань галичан у першій половині ХХ ст.

У праці вперше простежено процес становлення й розвитку Союзу української поступової молоді ім. М. Драгоманова «Каменярі» – наймолодшої організації, що була причетна до фізичного, культурно-освітнього, національного та морального виховання української галицької молоді в останні довоєнні роки. Автор показав, що Союз, як прибудівка Української соціалістичної радикальної партії, діяв спочатку на соціалістичних, антиклерикальних засадах та був проти методів

боротьби ОУН. Напередодні Другої світової війни ця організація повністю перейшла на національну платформу.

До Б. Трофим'яка ніхто з істориків материкової України не досліджував місце і роль Греко-католицької церкви в духовному й фізичному вихованні української молоді. У книзі показано поширення в Галичині на початку 30-х рр. ХХ ст. християнсько-апостольського руху «Католицька акція української молоді», проаналізовано ідейні засади, структуру й методи діяльності товариства «Орли»-КАУМ, доведено, що УГКЦ також брала активну участь в організації українських спортивних робітничих товариств, клубів та секцій.

Водночас, незважаючи на великий обсяг праці (близько 700 сторінок тексту), Б. Трофим'яку не вдалося висвітлити деякі важливі аспекти теми. Так у книзі є багато інформації про стан сокільського руху на Тернопільщині, зате мало таких відомостей по Львівському і ще менше по Станіславівському воєводствах. Автор добре висвітлив репресивну політику польської влади щодо сокільських, лугових та інших товариств, вплив на них українських праворадикальних організацій, але тільки принагідно згадує інші політичні фактори у діяльності молодіжних організацій, а саме: спроби лівих сил і центристських партій підпорядкувати їх своєму контролю. У монографії незаслужено другорядні позиції посідає видавнича діяльність товариств. На жаль, має місце плутанина зі статистикою. Наприклад, в одному випадку стверджується, що у 1928 р. на теренах Східної Галичини було 508 сокільських гнізд (с. 137), а в іншому – 586 (с. 146). Не зрозуміло, скільки було таких організацій у 1935 р. – 233 (с. 146) чи 182 (с. 159)? Та попри це, ми розглядаємо працю Б. Трофим'яка як важливий історіографічний факт.

Діяльність українських молодіжних організацій у міжвоєнній Польщі тривалий час досліджував І.Шумський. Підсумком його наукової праці стали низка статей⁵ і монографія⁶. Автор розглядає молодіжний рух Західної України крізь призму дальшого розвитку і зміцнення ідеї української державності, прагнення західних українців до національного самовизначення. Вартий уваги погляд історика, що цей рух мав яскраво виражену антипольську спрямованість. Аналіз культурно-освітньої роботи найбільш чисельних товариств «Луг», «Сокіл-Батько», «Пласт» дозволив йому дійти іншого важливого висновку: їх головною метою було виховання національно-свідомих, фізично здорових патріотів-українців для боротьби за державну самостійність України⁷. Відрадно, що ця думка суголосна тій, яку кількома роками раніше висловив Б. Трофим'як. Заслугою І. Шумського є й те, що він розглянув діяльність не тільки легальних, а й нелегальних організацій – ліворадикальної Комуністичної спілки молоді Західної України і праворадикального Союзу української націоналістичної молоді. Автор чітко визначив принципову відмінність між ними у сфері ідеології, тактики й кінцевої мети. Оцінюючи з історичної ретроспективи ліворадикальний і націоналістичний рухи, він стверджує, що перший пережив періоди піднесення, кризи і повного краху в своїх ідейно-світоглядних шуканнях, а другий перебував у стані постійного розвитку і зміцнення⁸. Щоправда, остання теза потребує коректив. Після вбивства націоналістами у червні 1934 р. міністра внутрішніх справ Польщі Б.Перацького поліція завдала ОУН сильного удару, який на деякий час спаралізував націоналістичний рух.

Монографія І.Шумського не позбавлена й інших контроверсійних положень. Так автор вважає, що західноукраїнські молодіжні організації національно-демократичного спрямування не йшли далі вимог здобуття культурної незалежності й автономії у Польській державі (с. 75). Таке твердження є надто категоричним. Адже треба розрізняти декларовані програмні засади й конкретні результати роботи. Вельми втішно, що у кінці книги міститься зважена оцінка діяльності молодіжних товариств.

Впадає у вічі той факт, що у процесі вивчення діяльності радянофільських організацій дослідник остаточно не позбувся залежності від старого багажу знань і джерельної бази попереднього історіографічного періоду. Наведемо декілька прикладів. Подавши відомості про існування декількох піонерських організацій у селах Снятинського і Дрогобицького повітів, а також у м. Броди (загальної їх кількості не встановлено), історик доходить висновку: «Протягом 1932–1934 років піонерські організації діяли вже практично на всіх західноукраїнських землях» (с. 131). Не підкріплена фактами й інша теза: піонерські організації відіграли «досить важливу роль у вихованні підростаючого покоління, даючи йому надію на перемогу соціалістичного ладу в Західній Україні» (с. 132). Читачеві важко збагнути ще такий пасаж: «Якщо вірити інформації КСМЗУ, на початку 1937 р. 42 із 240 організацій «Каменярів» працювали під керівництвом комсомольців, у багатьох інших існували невеликі комсомольські організації» (с. 134).

Поза увагою І. Шумського залишився український студентський рух міжвоєнного періоду. Але цю лакуну великою мірою заповнив р. Ковалюк. Його монографія⁹ залишається на сьогоднішній день

єдиним дослідженням цієї проблеми. Широкі хронологічні рамки праці дозволили науковцю побачити особливості національно-патріотичного руху молоді на різних етапах його розвитку. Слушною є думка р. Ковалюка, що до Першої світової війни не спостерігалось різкої поляризації суспільно-політичних поглядів студентства; воно тоді було «національно-українським». Однак після 1917 р. в його середовищі помітним був вплив інтернаціональної ідеології. З часом світоглядні відмінності загострюються до такої міри, що виключають можливість співпраці в спільних студентських організаціях (с. 208).

Не викликає застережень періодизація студентського руху: 1921–1929 і 1930–1939 рр. 1929 рік, як уважає автор, був переломним у суспільному житті західноукраїнського студентства. Саме тоді було покинчено з радянофільськими настроями, відбувається поворот від чисто професійних організацій до «творення гуртів з певним ідеологічним забарвленням», завершується процес формування крайової студентської організації (с. 235, 260–261). У книзі показано динаміку чисельності студентських організацій. Так якщо у другій половині 1920-х рр. у Східній Галичині було 36 секцій, то у 1930 р. їх стало 50 (с. 228, 254). Щоправда, історик інколи наводить неперевірені дані. У 8-у розділі подано інформацію про загальну кількість українських студентів (2 695 осіб) «у 52-х повітах (зі Львовом і околицею)» (с. 255). Насправді у трьох південно-східних воєводствах Польщі було 50 повітів (у т. ч. і львівський), а Львів-місто становив окрему адміністративну одиницю. Є розбіжності у підрахунках кількості студентських організацій Львова: їх було 16 чи 17? (див. с. 248–253). Автор пише, що у 1933 р. легально діяли чотири товариства – «Основа», «Медична громада», «Ватра» і «Обнова» (с. 277). Тоді яким був статус решти організацій?

Аналізуючи суспільну діяльність студентських спілок, дослідник слушно зазначив, що основним її змістом була популяризація національної ідеї (с. 280). На жаль, р. Ковалюк не висвітлив культурно-освітньої роботи «Союзу українських студентів під Польщею» (СУСОП) у 1934–1939 рр. посилаючись на те, що «відсутні дані для проведення підсумків та висновків» (с. 273). У монографії не показано впливу ОУН та легальних українських партій на студентський рух, немає аналізу періодичних видань тощо.

1924 року у Львові було відновлене москвофільське студентське товариство «Друг». Воно діяло до 1939 р. і було заборонене за антирадянську пропаганду. Ця ланка історії студентського руху стала предметом дослідження Л. Матюшко¹⁰. У спеціальній розвідці вона показала культурно-просвітницьку, наукову, економічну та політичну діяльність товариства, проаналізувала його програмні засади та політико-національні вподобання. У підсумку авторка дійшла таких висновків: товариство «Друг» дотримувалось ідеї єдності всього руського народу, до якого зараховувалися і галичани; своїм основним політичним завданням воно вважало виховання галицької молоді в дусі москвофільської ідеології, продукування нових кадрів, які в майбутньому мали би очолити національний рух в Галичині (с. 322). Однак Л. Матюшко не з'ясувала кількісний склад товариства, не показала його стосунків з українськими студентськими організаціями тощо.

В епіцентрі дослідницької уваги опинився феномен національної скаутської організації Пласт. У змістовній праці Б. Савчука¹¹ вперше комплексно аналізується теорія і практика цього молодіжного товариства, його історичний поступ на рідних землях. Головний поштовх до створення інституції, як правильно зазначив автор, дало виникнення та розвиток світового скаутського руху. Крім того, західні українці у межах конституції й законодавства II Речі Посполитої розбудували потужні форпости свого культурно-освітнього життя. Витворилася структура на зразок «держава в державі». У 1920 – 1930-х рр. в Галичині діяло близько 70 різноманітних українських культурницьких, освітніх, фахових, професійних та інших установ. До них належало близько 45% молодих людей краю віком від 18 до 25 років. На чолі йшло студентство, 90% якого входило до громадських та політичних об'єднань. Усе це, разом узятє, створило сприятливі умови для функціонування українського скаутингу (с. 26–27).

В актив дослідника належить віднести запропоновану ним періодизацію пластового руху міжвоєнної доби: 1920–1923, 1924–1927, 1928–1930 і 1930–1939 рр. Кожен із етапів мав свої особливості. Найбурхливіше Український пластовий улад (УПУ) розвивався від I Верховного з'їзду (1924 р.) до кінця 1927 р. , коли число куренів зросло з 35 до 78, а кількість членів відповідно з 1750 до 4 083. Автор з'ясував також соціальний склад членства. Якщо в 1924 р. шкільна молодь становила 60%, реміснича й сільська – 7,2%, а решта – студентська та міщанська, то 1927 року робітничо-реміснича молодь становила всього 0,6%, натомість селянська вже 26%. До Уладу українських пластунів-юнаків (УУПЮ) входили понад дві третини членів УПУ (с. 110).

У праці виділено й інші тенденції діяльності Пласту. Кількісний і водночас спорядичний його

розвиток призупинив III Пластовий з'їзд (грудень 1927 р.), який взяв курс на «поглиблення пластового виховання» та «внутрішню консолідацію організацій» (с. 110). Пласт діяв не ізольовано від суспільного життя Західної України. На нього чинився тиск з боку різних, передусім, нелегальних політичних організацій з тією метою, щоб втягнути молодь в орбіту своєї політики. Історик не схильний перебільшувати вплив радикальних націоналістів на пластунів. Полемізуючи з дослідником націоналістичного руху П. Мірчуком, Савчук слушно зауважив, що конкретну допомогу й підтримку у своїй діяльності Пласт отримував не від УВО-ОУН, а від легальних українських інституцій та благодійної громадськості (с. 191–192). Конструктивною видається нам інша думка автора: «Найголовнішим наслідком підпільної діяльності пластуництва у період легального існування його організації стала участь практично у всіх найбільших молодіжних націоналістичних організаціях, що були важливою частиною загальнонаціонального руху опору польській владі. Окрім того, саме вони, а в основному це були старші пластуни, – виступили їх організаторами та провідниками» (с. 195).

У монографії показано, що у своїй діяльності Пласт використовував широкий арсенал форм та методів виховання молоді нової генерації. Її головний зміст становили фахово-пластовий вишкіл, культурно-освітня та економічна праця, громадсько-патріотична та міжнародна діяльність. Високого рівня досягли мандрівництво й таборування – головні напрями пластуництва. Великим досягненням стало налагодження видання різноманітної пластової літератури.

Ця проблема знайшла дальший розвиток у творчій лабораторії В. Окаринського. У численних статтях¹² і монографіях¹³ він акцентує увагу на тих аспектах, які частково або зовсім не відображені у дослідженні Б. Савчука. В. Окаринський увів до наукового вжитку низку нових джерел, насамперед архівних, розглянув діяльність Пласту крізь призму націо- і державотворчих процесів в Україні, а також формування української національної еліти, з'ясував ареал товариств, які можна зарахувати до українського скаутського руху. Дослідник уточнив реєстраційні дані про скаутські частини у Галичині та в еміграції, зокрема у 1920-х рр., окремо узагальнив відомості про полеглих за незалежність України вихованців пластових організацій. Заслугою історика є глибоке вивчення українського пластового руху на Тернопільщині.

У В. Окаринського більш випукло простежується «роздвоєність» в оцінці взаємин Пласту і ОУН. З одного боку, він вказує на негативну роль останньої у діяльності молодіжного товариства, що призвело до його заборони у 1930 р., а з другого – стверджує, що Пласту належала першість в організації Юнацтва ОУН. Так, на його думку, під впливом скаутської ідеології було укладено «12 прикмет характеру українського націоналіста» та «44 правила життя українського націоналіста»¹⁴. Не можна не погодитися з автором і в тому, що саме пластове середовище виплекало найкращих провідників ОУН передвоєнного десятиліття¹⁵.

Помітним історіографічним фактом є колективна праця «Матеріали до пластового мартиролога» (Львів, 2003), де представлено інформацію про українських героїв-вихованців легального й підпільного Пласту, які полягли за волю України. Упорядниками мартиролога є В. Окаринський і наукові співробітники Центру досліджень визвольного руху (Львів) – Т. Гривул, В. Мороз, В. Муравський (автор передмови – О. Сич). У книзі містяться біографічні довідки про 481 особу. Однак реєстр полеглих пластунів є більшим, і це повинно спонукати молодих дослідників до продовження пошукової роботи.

Важливе значення у справі поширення ідей молодіжних товариств мала символіка. До неї належать прапори, відзнаки, печатки, емблеми, однострої тощо. Цю проблему активно вивчає А. Сова. Його перу належить кілька розвідок, присвячених печаткам окремих сокільських і пластових товариств, а також Українського спортивного союзу¹⁶. Історик не обійшов увагою й іншу атрибутику¹⁷. Велике зацікавлення викликає його стаття, в якій розглядається еволюція прапорництва українського пожежно-спортивного товариства «Сокіл» від кінця XIX ст. до 1939 р.¹⁸ Заслужують уваги дослідження А. Сиви історії виникнення та діяльності товариств «Луг» і «Сокіл» на Дрогобиччині¹⁹.

Отже, історіографічний аналіз показав, що після 1991 р. вивчення історії молодіжного руху Західної України міжвоєнного двадцятиліття вступило в якісно новий етап. До наукового обігу введено великий масив архівних джерел, праці представників зарубіжного українства. На монографічному рівні досліджується генеза і розвиток громадських організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг». Новими фактами збагатилася історія студентського руху. Можна вважати загалом вивченими ідеологічні засади, організаційну структуру, форми й методи діяльності молодіжних товариств, їх роль і місце в суспільно-політичному житті західних українців. Водночас вимагає детальної реконструкції процес формування та «органічна праця» молодіжних інституцій на Волині,

а також в інших регіонах Західної України. Таку роботу вже започаткували В. Окаринський та А. Сова. Історикам слід устійнити кількісні параметри товариств. Окремим напрямком наукового пошуку може стати їх видавнича діяльність. На первинному етапі нагромадження історичних фактів перебуває проблема молодіжного руху москвофілів і радянофілів. Недостатньо уваги приділено діяльності Пласту у 1930–1939 рр., а також долі його вихованців. Не можна вважати вивченою повністю історію студентських організацій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Шумський І. Молодіжний рух у Західній Україні в міжвоєнний період (1920–1939): Історіографія дослідження // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія: Історія.– Тернопіль, 2000. – Вип. 10. – С. 282–287; 2. Андрухів І. Західноукраїнські молодіжні організації «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Луг». – Івано-Франківськ, 1992; 3. Там само. – С. 65; 4. Трофим'як Б. Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ ст. – перша пол. ХХ ст.). – Тернопіль, 2001; 5. Шумський І.І. Робота Комуністичної спілки молоді Західної України в масових організаціях (1928–1938 рр.) // Розвиток педагогічної освіти і науки в західних областях України. Тези доповідей науково-практичної конференції. – Тернопіль, 1990. – Част. І. – С. 41–42; його ж. Молодіжні націоналістичні організації Західної України у 20-і роки ХХ ст. // Україна і світ. Історія: минуле і сучасність. Тематичний збірник праць студентів і аспірантів історичного факультету Тернопільського державного педагогічного інституту. – Тернопіль, 1995. – С. 102–105; його ж. Молодіжний рух у Західній Україні між двома світовими війнами (1920–1939) // Український світ. – 1996. – № 4–6. – С. 34–35; його ж. Організаційна і виховна діяльність українських легальних молодіжних організацій Західної України у 30-і роки ХХ ст. // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль, 1999. – Вип. 8. – С. 138–143; його ж. Праворадикальний молодіжний рух у Східній Галичині у 20-і роки ХХ ст. // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В.Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль, 2001. – Вип. 12. – С. 131–134 та ін. 6. Шумський І. Молодіжний рух у Західній Україні (1920 – 1939). – Тернопіль, 2002; 7. Там само. – С. 153; 8. Там само. – С. 65; 9. Ковалюк Р. Український студентський рух на західних землях. ХІХ–ХХ ст. – Львів, 2001; 10. Матюшко Л. Діяльність москвофільського студентського товариства «Друг» у міжвоєнний період // Шляхами історії. Науковий збірник історичного факультету ЛНУ ім. І.Франка на пошану професора Костянтина Кондратюка. – Львів, 2004. – С. 310–322; 11. Савчук Б. Український Пласт. 1911–1939. – Івано-Франківськ, 1996; 12. Окаринський В. Вплив українського Пласту на ОУН (перша половина ХХ ст.) // Пластовий шлях. – 1997. – Ч. 4. – С. 23–24; його ж. Громадська роль Пласту у міжвоєнний період // Самостійна Україна. – 1999. – Ч. 3. – С. 33–36; Ч. 4. – С. 35–38; 2000. – Ч. 1. – С. 25–30; його ж. Вплив скаутингу на український молодіжний рух першої половини ХХ ст. // Наукові записки. Збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова. – Ч. III: Педагогічні та історичні науки. – К., 2000. – С. 189–196 та ін.; 13. Окаринський В. Пласт в українському національно-визвольному русі (1911–1939 рр.): Монографія. – Тернопіль, 2006; його ж. Український скаутський рух (1911–1944 рр.). – Монографія. – Тернопіль, 2006; його ж. Пластовий рух на Тернопільщині (від початків до сьогодення). – Тернопіль, 2007; 14. Окаринський В. Український скаутський рух... – С. 167; 15. Окаринський В. Пласт в українському національно-визвольному русі... – С. 145; 16. Сова А. Печатки товариства «Сокіл-Батько» у Львові (1894–1939) // Знак. Вісник Українського геральдичного товариства. – 2004. – Ч. 34. – С. 2–3; його ж. Печатки українського товариства «Сокіл» у селі Модричі // Знак. – 2006. – Ч. 39. – С. 3; його ж. Печатки українського товариства «Сокіл» у селі Зашків // Знак. – 2006. – Ч. 40. – С. 3; його ж. Сфрагістичні пам'ятки 10-го куреня УУСП «Чорноморці» // Знак. – 2007. – Ч. 42. – С. 2; його ж. Печатка Українського Спортивного Союзу // Знак. – 2005. – Ч. 37. – С. 5; 17. Сова А. Емблема українського пожежно-спортивного товариства «Січ» // Знак. – 2005. – Ч. 35. – С. 4; його ж. Нашивка українського спортивного товариства «Сокіл-Батько» у Львові // Знак. – 2005. – Ч. 36. – С. 6; 18. Сова А. Прапорництво українського пожежно-спортивного товариства «Сокіл» у Галичині (1894–1939) // Наукові зошити історичного факультету. Львівський національний університет ім. І. Франка. Збірн. наук. праць. – Львів, 2006. – Вип. 8. – Част. 2. – С. 225–241; 19. Сова А. Діяльність українських товариств «Сокіл» на Дрогобиччині // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2005. – Вип. ІХ. – С. 356–371; його ж. Українські товариства «Луг» на Дрогобиччині // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2006. – Вип. Х. – С. 436 – 447.

Н.С. Носань

ГРОШОВА РЕФОРМА 1922-1924 РР. : ІСТОРІОГРАФІЧНА БАЗА ДОБИ НЕПУ

Період НЕПу увійшов до вітчизняної історії рядом багатьох економічних перетворень, що визначили перехід держави від політики «воєнного комунізму» до поступової лібералізації господарських відносин. Важливим заходом, направленим на стабілізацію економіки СРСР, стала грошова реформа 1922-1924 рр. Від успіху її проведення багато в чому залежала подальша доля не лише радянської економіки, але й влади більшовиків. На сьогодні важливо критично підійти до